పావలా

కథానిక

మహీధర రామశాస్త్రి

గత పదిహేను సంవత్సరాలుగ చూస్తున్నా. ఆ రోడ్డుపక్క ఆ చిన్న టీ దుకాణాన్ని అనుకొని, చదరపు గజం స్థలంలో, ఎండ తగలకుండా ఓ మాసికలు పడ్డ గొడుగు నీడన, ఆ ముసిలాడు అలా పనిచేస్తూనే వుంటాడు. చుట్టూ యిన్ని తోలు ముక్కలు, పాలిష్ సామాను, పాత చెప్పులు, కొన్ని కొత్తవియిల్లా... ముసిలాడికి, అరవై యేళ్లుపైన వుంటాయి. తెగిపోయిన చెప్పులుకుట్టడం, పాలిష్ చేయడం ఎక్కువగా చేస్తాడు. ఈ సిటీలో ఈ ముసిలాడి చేత, ఆది ఇచ్చి కొత్తచెప్పులు కుట్టించుకునేవాళ్లు ఎవరూ లేరు. అప్పుడప్పుడూ, ఫ్యాక్టరీ పనివాళ్లు కంపెనీ యిచ్చిన కొత్తబూట్లని ఈ ముసలాడిచేత నాజూకుగ, ఫాషన్‌గా మార్పించుకుంటారు.

ఈ పదిహేను సంవత్సరాల మధ్య సిటీలో, దేశంలో చాలా మార్పులే వచ్చాయి. ఈ రోడ్డు వెడల్పు రెండింతలయింది. రోడ్డు వెడల్పు పెంచినప్పుడల్లా, ఆ టీదుకాణం ఎదరికి జరుగుతూనే ఉంది. టీ దుకాణంతో, ఈముసలి మోచీ (జోళ్లుకుట్టేవాడు) ఎదరికి జరుగుతూనే వున్నాడు. బ్రతుకులో మాత్రం, ఒక్క అంగుళం ఎదరికి జరగలేక పోయాడు.

ఇతర వ్యాపారాల వాళ్లు లాభాలు గడించి, పెద్దవ్యాపారస్థులయిపోయారు. పాలు అమ్ముకునే వాళ్లు సహితం, నీళ్లు కలిపి గడించిన డబ్బుతో బంగారం ఉంగరాలుచేయించుకున్నారు. బియ్యం, పప్పులు అమ్ముకునే వాళ్లు అమ్మకం పన్నులు ఎగ్గొట్టిన డబ్బుతో పెంకుటిళ్లని డాబాలుగా మార్చుకున్నారు.

ఫ్యాక్టరీ వర్కర్సు జీతాలు మూడు సార్లు పెరిగాయి, యూనియన్ ధర్మమా అని. బోనసులు పెరిగాయి. బోగసు కంపినీలు పెరిగాయి. పావలా వస్తువు అర్థరూపాయి అయింది.

ఆ టీ దుకాణం, ఆ ముసలి మోచీలో మాత్రం మార్పు రాలేదు. ఆ రోడ్డు మీంచి వెడుతూ, ప్రతిరోజూ ఆ దుకాణాన్ని ఆ మోచీనీ చూస్తూనే వుంటాం. బూట్‌పాలీష్ చేస్తే పావలా పుచ్చుకుంటాడు ముసలి మోచీ. ఈ పావలా రేటు యీనాటిది కాదు. అరవై అయిదు నుంచీ పావలాయే. అన్నీ పెరిగిపోయాయి. ఇదెందుకు పెరగలేదు?

బొంబేలో ఫుట్ పాత్ మీద నలభై అయిదు రూపాయిల, వూలీ వూలీ చీర యీ సిటీ ఎంపోరియం లోని షో రూం ఆడ బొమ్మకి చుట్టబెట్టగానే, తొంభైకి పెరుగుతుంది. బోనసు అందుకున్న మనుషులు కరకరలాడే వంద నోట్లమధ్య నుంచి, ఓ నోటు విసరి, భార్యామణులకి కొనేస్తారు. పాలకొల్లులో పది పైసల నిమ్మకాయ, ఈ సిటీలో దిగగానే అర్థ రూపాయి అయికూర్చుంటుంది. చెరకు రసంలో మంచుతోబాటు, ఈ నిమ్మకాయ చెక్క పిండించుకుని, గ్లాసు, మూడుపావలాలు పారేస్తారు.

ఈ మనుషులే —

మోచీ పాలీష్‌కి ముప్పై పైసలడిగితే

వందప్రశ్నలు వేసి, వెయ్యి విమర్శలు చేసి, "నీ నీళ్ల పాలిష్‌కి ముక్కు చీపిడి క్రింకి ఇది చాలు!" అంటూ ఓ పావలా విసిరేసి విస విస పోతారు.

ఓ మారు ముసలి మోచీ దగ్గర, నా జోడు కుట్టించుకుంటూ కబుర్లలో పెట్టి అడిగితే, పైఅంశాలు మోచీయే చెప్పాడు. జాలి కలిగింది-కాని అశక్తుణ్ణి!

* * *

రేడియో పెడితే చాలు, ప్రభుత్వం ముసలి మోచీ లాంటి వాళ్ల కోసం, బ్యాంకుల ద్వారా ఎంత సేవ చేస్తున్నదీ చెవులు తడకలు కట్టేలా ఒకటే మోత! సంవత్సరాలుగా ప్రసారాల ప్రచారం వింటూనే వున్నా. సంవత్సరాలుగా, ముసలి మోచీని చూస్తూ నేవున్నా. మోచీకి రేడియో లేదు. పనిలేనప్పుడు, ఎదర కిళ్ళీకొట్టు రేడియోలో వింటాడు, యీ ప్రచారం. కానీ ఆ సేవ తనకెలా అందడంలేదో ఎప్పటికీ అర్థంకాని విషయం.

* * *

ఈ టీమకాణానికి అరమైలుదూరంలో ఓవర్‌బ్రిడ్జి క్రింద కొన్ని గుడిసెలున్నాయి. ఆగుడిసెల్లో ఒకటి మోచీది. ఓ పాతిక గుడిసెలుంటాయి. ఆ గుడిసెలు, వాటిలోని మనుషుల జీవితాలు చూస్తే, ఈ దేశంలో అట్టడుగు మనిషి నాగరికత అర్థమవుతుంది కానీవాళ్ళూ మనుషులే. వాళ్లకి భావి మీద ఎంతో ఆశ, నమ్మకం ఉన్నాయి. ఏదో ఒక్క రోజున, ఏదోమార్పు కలిగి, ఇంత కన్న సుఖంగా బ్రతుకుతాం అని అనుకుంటాయి ఆ ఆత్మలు. మోచీ గుడిసె చూద్దాం అందులో ఈత చాప మీద, ఓ ముసల్ది. కూర్చుని, చాంతాడు పేనుతూంది. దాని కళ్లు కనిపించవు. అది మోచీ భార్య. గుడిసె ముందు కట్లు జారిపోయిన నులక మంచం మీద, వయసులోవున్న ఓ ఆడది ఒళ్ళో పిల్లాడికి పాలిస్తూంది. జాకెట్టు లేదు. అది మోచీ కోడలు. కొడుకు కార్ఖానాలో రోజు కూలికి పని

* * *

ప్రకృతిలో కల్తీ

చాగంటి రామారావు

ఉదయిస్తున్న చందమామ
మెరుస్తున్న బంగారపు ముద్దలాగుంటే
కురియబోతున్న వెన్నెల
బంగారం రంగులో ఉంటు దని
ఊహించిన అమాయకపు కవికి
కాస్సేపట్లోనే
బంగారపుప్పాత కాస్తా కరిగిపోయి
తెల్లని వెండి ముద్దలా
వెన్నెల కురిపిస్తూ కనిపిస్తే
అనుకున్నా "డివేం కల్తీరా?" అని.

మిసుకు మినుకు కాంతిలో
వెన్నెల పాలసంగును చూసి
చందమామ వెండితనపు
సామ్రాజ్యాన్ని అభినందించాడు
బంగారం పోయినా
వెండైనా మిగిలిందని
ఆనందించాడు
మర్నాటి ఉదయంలో
మకిలి పట్టి అంచు విరిగి
వెలసి పోయిన అల్యూమినియం
పళ్ళెంలా వెలవెల బోతుంటే
చందమామను చూసి
మరో మారనుకున్నాడు
"ప్రకృతిలో కూడా కల్తీయేనా?" అని.

చేస్తున్నాడు. నాలుగు రూపాయిలు సంపాదిస్తాడు. ఇంటికి నాలుగు పైసలివ్వడు తోవలోనే తినేసి, తాగేసి తూలుతూ వచ్చేస్తాడు, భార్యకోసం. రాలేనప్పుడు ఎవరయినా మోసుకొస్తారు. చుక్కల ఆకాశం క్రింద, కుక్కి మంచంలో యిల్లాలి శరీరాన్ని అల్లుకుని పడుకుంటాడు.

సూర్యుడు దిగిపోయాడు. రైలు కట్ట పక్క సిగ్నలు దీపాలు వెలిగాయి. గుడిసె పక్కని, ఆరు బయట, మూడు రాళ్ల పొయ్యిక్రింద గాలికి రెపరెపలాడుతున్న మంట! పైని నీళ్ల గిన్నె కాగుతూంది. అందులోకి నూకలు లేవు! వాటిని తేవాల్సిన మనుషులూ రావడం లేదు. మంటకేసి చూస్తూ కూర్చుంది, వయసులోని ఇల్లాలు. బిడ్డడు పాలు పీకుతూనే వున్నాడు.

మోచీ రావడం లేదు. మోచీ కొడుకు రావడం లేదు.

పొయ్యి క్రింద మంట, కడుపులో మంట!

అటూ యిటూ ఆసరాగా పట్టుకుని, పడిపోకుండా నడిపించుకుంటూ, నడవనప్పుడు, గంజీ కావడి పడుతూ, మోసుకొచ్చి గుడిసిముందు పారేశారు, మోచీ కొడుకుని. ఆరోజు ఓవర్ టైం చేసి,ఓవర్ వేజస్ గడించాడు; ఓవర్ లోడు మీద వచ్చాడు. రాలేదు! తీసుకురాబడ్డాడు.

ఈ ఆగమనం, ఆగడం ఆ ఇల్లాలిని కదిలించలేదు! ఓసారి చూసి తిరిగి చూపును మంటపైపే త్రిప్పింది. కానీ, కడుపులో మంట – గుండెలకి పాకి, గుండెలు మండుతున్నాయి.

హాయిగ నేలమీద, పాదుషాలా కాలి మీద కాలేసుకుని, బాసింపట్టు వేసుక్కూర్చున్నాడు. రెండు చేతులతోనూ, పైమోకాలి మడతని బిగించి పట్టుకుని, అవ్యక్తనీయమైన ఆనందం అనుభవిస్తున్నాడు. చూపులు బిడ్డడికి పాలిస్తున్న యిల్లాలుమీదపడ్డాయి. బిడ్డమీదపడ్డాయి. పాలిండ్ల మీదపడ్డాయి. చటుక్కున తల త్రిప్పి పొయ్యిక్రింద మంటని చూశాడు. "ఓస్! నాలోవున్న మంట కన్నా గొప్పదేటీ మంట!?" అనుకున్నాడేమో, ఆకాశంకేసి చూశాడు – "ఇనేటీ చుక్కలింత కిందికి దిగిపోయినాయి"? అనుకున్నాడు – తనలో చుక్క తలకెక్కిపోయిందని తెలియక!

ఆ పోజులోనే విలాసంగా కాలూపుకుంటూ, "ఒడ్డించేత్తావేటే?" అన్నాడు.

గిన్నెలో నీళ్లు పొంగి పొర్లి పొయ్యిక్రింద మంట చల్లారింది. ఇల్లాలి గుండెలో మంట, యీ ప్రశ్నకి భగభగ లాడింది. ధుమధుమ లాడుతూ చూసింది భర్తని. భర్త అహం దెబ్బతింది, ఈ అలక్ష్యానికి. ఓకుప్పిగంతుగెంతి మంచంమీద పడ్డాడు. రానున్న పరిస్థితి గ్రహించిన దానిలా, బిడ్డని క్రిందకు దింపి, సర్దుకుంది. భర్త సరాసరి దాడి ప్రారంభించే సరికి, ఎదుర్కోక తప్పలేదు. బిడ్డ యేడుపు – పీకిపీకి పీల్చుకుందుకు లేకుండా పోయిందని. ఇల్లాలి ఏడుపు పెనుగులాటకి తట్టుకోలేక – గుడిసెలో ముసల్ది, "ఇదేమి గాదారంరా బగవంతుడా?" అని రాగయుక్తంగా, సాగదీసిందా మాటని.

పెనుగులాట పెద్దదయింది. ఇల్లాలు గుడిసె చుట్టూ రెండు సార్లు పరుగు పెట్టింది. నులక మంచం తగిలి పడిపోయింది. ఉడుకుమోత్తనంతో, ఆ మంచాన్ని భర్తమీదకి నెట్టింది. ఆదెబ్బకి రోషం పెరిగింది. రెచ్చిపోయాడు.

ఆడదాని జుట్టుపట్టుకు లాగి, వంగదీసి రెండుగుద్దేడు. "దండ పెడతా! కొట్టకు!" అంటూ నిస్సహాయంగా ప్రాధేయ పడుతున్న ఆలి కన్నీటి బుగ్గని పట్టు కొని కరిచి వదలి పెట్టాడు భర్త.

ఓవర్ బ్రిడ్జి క్రిందనుంచి నూకలు సంచీతో వస్తున్నాడు మోచీ ఈదృశ్యం చూసి, బాణంలా దూసు కొచ్చాడు. కొడుకుని లాగి లెంపకాయ కొట్టాడు. దానితో దిమ్మతిరిగికూలబడ్డాడు.

నూకల సంచీ కోడలు చేతికిచ్చాడు. దిగజారి పోయిన మంటని, ఎగ దోసి, ఎసట్లో నూకలుపోసి, కన్నీటి చారికలని తుడుచుకుని ఉద్వేగాన్ని దిగమింగుతూ వంటచేసూంది.

మోచీ బిడ్డడిని చేతుల మీదకి తీసుకున్నాడు.

"ఎదవ, తాగుమోతెదవా! ఆడ కూతుర్ని కొడతావ్రా? యదవ నా కొడకా! అణాకానుకి పనికి రావు! అవలచ్చనాల యదవ! పావలా పరక బ్రతుకుల్రా మనయి. మన బుద్దులు మారక పోతే మన బతుకులింతేరా యదవ! తాగి సెడి పోయేవాణ్ణి ఎవడు బాగుసేయగల్డురా? ఆ వచ్చే లచ్చిమి ఎనక్కే ఎడుతుంది. ఈమద్దినేల ఓబాబు పావలా పాలీసుకి, సిల్లర లేదంటే. దయదల్చి రూపాయిచ్చాడు. ఎంతో సంబర పడ్డా! అంతట్లోకి వచ్చేశాడు పోలీసు పొట్టిపంతులు. "ఎన్నిసార్లు చెప్పాల్రా నిన్నికాడ దుకాణాలెట్టద్దని? అంటూ తగులుకున్నాడు. ఆడి కాఫీకి రూపాయి సేతులో పడేదాకా విడల్లేదు! కాపీకి డబ్బు లివ్వంగానే, నా దుకానం టాపిక్కకడ్డం లేకుండా పోయింది! అణ్ణానాల్చింది లేదురా! మన బుద్దుల్ని బట్టే మనబ్రతుకు లేడుత్తాయి! పావలాపరక బతుకులు మనయి! కాపీకి రూపాయి బతుకులు లాళ్లయి ఇదింతే!".

రైలు పట్టాల మీంచి, మైలు రంకె వేసుకుంటూ వెళ్ళిపోతూంది! మోచీ మనవడికి రైలు బండిని చేత్తో చూపిస్తూ అడిసున్నాడు.

ఇంజను ... ఎయిర్ కండిషన్డ్ కార్ ... ఫస్టుక్లాసు పెట్టెలు ... రెస్టారెంట్ కార్ ... అరెమ్మెస్ ... రిజర్వేషన్ పెట్టెలు ... టూ టైర్ త్రీటైర్ ... సెకండు క్లాస్ ... బ్రేక్ వాన్ ... బండి వెళ్ళి పోయింది.

చిగురున ఎర్రదీపం "తరగతులూ తరహాలూ తప్పని సరి!" అని హెచ్చరిస్తూ.

పెదాలు

దేవరాజు మహారాజు

1

నా పెదాలు విప్పితే
పదాలు రాలుతాయి
ఈ కలం పెదాలు కలిసి
అక్షరాలు గిలుకుతాయ్
కలం పెదాలు విడిపోయినా
నావి అంటుకుపోయినా
నల్లని మృత్యువు తాగినంత
మౌనం! ... సిరాలాగా
ఎర్రని జీవం తాగినంత
భయం!...రక్తంలాగా-
రక్తం, సిరా ప్రవహిస్తే,
వాటి మీద ప్రయాణం
చేస్తూ పడవలు
మాటలూ .. అక్షరాలూ

2

పెదాలు,
పదాల కలయికలు—
పదాలు,
హృదయ స్పందనలు.
స్పందనలు,
పెదాల లోయల్లోంచి
నిరంతరం పారుతున్న
జన చైతన్య జీవనదులు.
జీవ నదులు,
ఎర్రగా ఘోషిస్తున్న
గుడిసెల గుండెల
ఆవిర్భూతాలు-
కొన్నే పదాలు
కోట్ల పెదాల ఘర్షణలు.